

Ortiqova Nargiza Baxtiyorovna

Nizomiy nomidagi TDPU 1-kurs magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ta'lim tizmiga integratsiyani tabiiq etishning didaktik ahamiyati haqida ma'lumotlar berilgan. Maqolada integratsiyaga ta'rif, integratsiyaning rivojlanishini qisqacha tarixi va shu sohada faoliyat ko'rsatgan chet el olimlarining qarashlari berilgan.*

Kalit so'zlar: *integratsiya, pedagogika, ta'lim-tarbiya, o'quvchi, talaba, dizayn integratsiyasi, zamonaviy integratsiya, ilmiy bilimlar, mahalliy pedagogika, integratsiya muammolari.*

Аннотация: *В данной статье представлена информация о дидактической важности внедрения интеграции в систему образования. В статье описывается интеграция, краткая история развития интеграции и взгляды зарубежных ученых, работающих в этой области*

Ключевые слова: *интеграция, педагогика, образование, ученик, студент, интеграция дизайна, современная интеграция, научные знания, отечественная педагогика, проблемы интеграции.*

Annotation: *This article provides information on the didactic importance of implementing integration into the education system. The article describes the integration, a brief history of the development of integration and the views of foreign scholars working in this field.*

Kalit so'zlar: *integratsiya, pedagogika, ta'lim-tarbiya, o'quvchi, talaba, dizayn integratsiyasi, zamonaviy integratsiya, ilmiy bilimlar, mahalliy pedagogika, integratsiya muammolari.*

Asosiy qism

Ta'lim tizimida fanlararo integratsiyani amalga oshirish hozirgi davrdagi dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi. Ta'limda integratsiyani amalga oshirish o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishlarini oshirishda o'ziga xos rol o'ynaydi.

Fanlararo integratsiya haqida fikr almashishdan oldin integratsiya o'zi nima uni qanday qo'llash kerak yoki qo'llamasa ham bo'laveradimi singari savollarga javob topaylik. Integratsiya (lot. integration-tiklash, to'ldirish, integer-butun) - bu fanlarning differensial jarayon davomida yaqinlashuvi va bog'lanish hosil qilishi hisoblanadi. Integratsiya jarayoni fanlar orasidagi aloqani yangi, yuqori sifatda bir-biriga bog'lash bosqichi bo'lib, o'zini yuqori ko'rinishda namoyon eta olish lozim bo'ladi. Shuni alohida ta'kidlash joizki, integratsiya jarayoni ildizlari uzoq o'tmishdagi xalq va ilmiy pedagogikaga asoslangan. O'tmishdagi xalq pedagogikasida didaktika ta'sirining ruhiy-pedagogik xususiyati hamda psixologik-pedagogik bog'liqlik to'g'risida K.D.Usheniskiy

shunday degan edi: “Har qanday fan tomonidan xabar qilinayotgan bilim va g’oya dunyo va hayotga keng nigoh va yorituvchan holatda berilishi lozim”. O’sha davrlarda ham olimlar fanlar o’rtasidagi bog’lanishni ya’ni, integratsiyani qo’llash taqdim etilayotgan bilimlar hayotga keng nigoh tashlash imkonini berishini alohida ta’kidlab o’tishgan. Fanlararo integratsiya zamonaviy ta’limning zaruriy sharti bo’lib qolyapti hozirgi zamonda. Chunki darsliklarning haddan tashqari kategoriyaliligi ba’zan bolaning bilimga bo’lgan qiziqishini so’ndirib qo’ymoqda va xuddi endi kashfiyotlar qilish mumkin emas degan taassurot qoldirmoqda. O’qitish tamoyillari va usullarining jadal rivojlanishi, dastur va darsliklarning yangilanishi, yangi usuldagi ta’lim muassasalarning paydo bo’lishi zamonaviy maktabni axborot mazmunining taraqqiyotdan ustun bo’lishidan qutqara olmadi. Shuning uchun ham fanlararo integratsiya bugungi kunda ta’limni rivojlantiruvchi eng muhim omillardan biriga aylanmoqda. Fanlararo integratsiyaning psixologik va falsafiy asoslari I.P.Pavlov va I.M.Sechenov asarlarida vujudga keladi. Biron bir fandagi mavjud yoki yangi ma’lumotlarni bola doim ham yaxshi eslab qolmasligi mumkin, lekin mana shu mavzular boshqa fanlardagi ma’lumotlar bilan boyitilsa, ya’ni o’zaro bog’lanish orqali yoritilsa ham qiziqarli, ham eslab qolish osonlashadi. xattoki tabiatda ham o’zaro bog’langan narsa va hodisalarni uchratishimiz mumkin. Ilmiy bilimlarni birlashtirishning ob’yektiv asosi yer sharining rasmi hisoblanar ekan. Bundan tashqari, bilimlarni o’zlashtirish sohasida qo’llaniladigan tadqiqot usullarining umumiyligi ham mavjud hisoblanadi. Fanlararo integratsiyaning falsafiy asosini esa izchillik tamoyili tashkil etadi. Integratsiya o’quvchilar bilimining parchalanishini va mozaikasini bartarf etishga yordam beradi, ularning yaxlit bilimlarini, umuminsoniy qadriyatlar majmuini egallashiga yordam beradi. Mahalliy va xorijiy pedagogika fanida integratsiya muammolarini o’rganish bo’yicha ancha boy tajriba to’plangan bo’lib, turli davrlarda ta’lim jarayonida fanlararo integratsiyadan foydalanishni Ya.A.Komenskiy, I.G.Pestalozsi, J.J.Russo, L.N.Tolstoy, K.D.Ushinskiylar ilgari surishgan hisoblanadilar. XXI-asr texnika asri ekanligi uchun axborotlar hajmining tez o’sishi tabiiy hol hisoblanadi. ana shu axborotlar hajmining tez o’sishi uni idrok etish vatushunish imkoniyati keskin kamayib ketmoqda. Bundan chiqish yo’li esa turli fanlarni sintez qilishda, yaxlit kurslarni ishlab chiqishda va barcha fanlarni o’zaro bog’lashda ko’rinadi. Bugungi kunda integrativ ta’limning asosiy g’oyalari quyidagilardan iborat:

1. Ta’limning shaxsiy yo’nalishi (Inson-asosiy qadriyat ta’lim jarayoni);
2. Umumlashtirilgan predmet tuzilmalari va faoliyat usullarini shakllantirish (qonunlarni anglash asosida bilimlarni o’zlashtirish);
3. Ta’limda ma’no hosil qiluvchi motivlarning ustuvorligi (rag’batlantiruvchi, ichki, tashqi va tashkiliy);
4. O’qitishdagi izchillik (ilmiy nazariya doirasidagi aloqalarni anglash);
5. Muammoni o’rganish;

6. Faoliyatni aks ettirish;

7. Dialogik (haqiqat dialogik muloqot jarayonida tug'iladi).

Integrativ ta'limning maqsadi: dunyoga yaxlit tasavvurni shakllantirish. Integral ta'lim doirasida alohida texnologiyalarni ajratib ko'rsatish mumkin:

1. Integratsiya;

2. Dizayn texnologiyalari;

3. Jahon axborot hamjamiyatida ta'lim texnologiyalari;

4. Internetga asoslangan yirik tizimli o'quv kurslarini o'qitish;

Integratsiyalashgan darslarni rejalashtirishda quyidagilar hisobga olinadi:

1. Bilim bloklari birlashtirilgan, shuning uchun uni to'g'ri aniqlash muhimdir asosiy maqsad dars;

2. Ob'yektlarning mazmunidan maqsadga erishish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar olinadi;

3. O'quv materialini mazmunida ko'plab havolalar o'rnatiladi;

4. Integratsiyalangan tarkibning qismlari darsda zarur bo'g'in bo'lib, yakuniy yakunni olishi uchun rejalashtirilgan;

5. O'qitishning usul va vositalarini puxta tanlash hamda o'quvchilarning darsdagi yuklamasini aniqlash talab etiladi.

Integratsiya jarayoni muayyan shartlarning bajarilishini talab qiladi: o'rganish ob'yektlari bir xil yoki yetarlicha yaqin bo'lidhi kerak;

Integratsiyalashgan sub'yektlar bir xil yoki o'xshash tadqiqot usullaridan foydalaniladi;

Ular umumiy qonuniyatlar va nazariy tushunchalar asosida tashkil qilinadi.

Keling endi integratsiyaning ijobiy va salbiy tomonlarini tahlil qilaylik:

1. Didaktikaning eng muhim tamoyillaridan biri-tizimli o'qitish tamoyilini amalga oshirish imkonini beradi.

2. Fikrlashni rivojlantirish, mantiqiylikni, moslashuvchanlikni, tanqidiylikni rivojlantirish uchun maqbul sharoitlarni yaratadi.

3. Tizimli dunyoqarashni rivojlantirishga, o'quvchilarning shaxsiyatini uyg'unlashtirishga hissa qo'shadi. Ko'p sub'yektivlik pasayadi, fanlararo aloqalar kengayadi va chuqurlashadi va ko'proq bilim olish imkoniyati yuzaga keladi.

4. Bu maktab o'quvchilarini rag'batlantirish vositasi hisoblanib, faollashtirishga yordam beradi, kognitiv faoliyat talabalarni ijodkorlikka undaydi.

Salbiy tomonlari esa quyidagilardan iborat: darsning zichligi oshishi, tafsilotlarning to'liq bo'lmasligi, individual holatlarning yuzaga kelishi, darsga tayyorgarlik ko'rish uchun ko'p vaqt talab qilinishi.

Xulosa

Xulosa o'rnida shuni alohida ta'kidlashimiz kerakki, ta'limdagi integratsiya moda emas, balki inson faoliyatining istalgan sohasi uchun yuqori sifatli mutaxasislarni tayyorlash zarurati hisoblanadi. Zamonaviy ta'limda integratsiya texnologiyasi fanning

alohida qismlarini yaxlit kompleksga birlashtirishni ta'minlaydi. bundan tashqar bu nafaqat turli bilimlarning mexanik aloqasini, hattaoki ularga o'zaro bog'liq bo'lgan yondashuvni qo'llash va muayyan muammolarni hal qilishda inson tizimli ravishda harakat qilishi kerak bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Sayidaxmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003-yil.
2. Ta'lim tizimida zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning istiqbollari Toshkent – 2002-yil. 28bet
3. “Ta’limda innovatsion texnologiyalar” -Toshkent-2008y
4. Tolipov O.Q, Barakaev M, SHaripov SH.S. “Kasbiy pedagogika” – Toshkent – 2001-yil. 75 bet.
5. “Milliy pedagogik texnologiyani ta’lim –tarbiya jarayoniga tatbig’i va uni yoshlar intellekual salohiyatini yuksaltirishdagi o’rni” Toshkent-2010 y 5bet
6. Tojiyev M, B.Ziyomhammadov “Milliy pedagogik texnologiyani ta’lim – tarbiya jarayoniga tatbig’i va uni yoshlar intellekual salohiyatini yuksaltirishdagi o’rni” Toshkent – 2010-yil 3bet